

Чуканова Світлана Олександрівна – здобувач кафедри психології та педагогіки НаУКМА, координатор Американської бібліотеки ім. Віктора Китастого при Національному університеті «Києво – Могилянська академія». Коло наукових інтересів: вища освіта у США, порівняльно – педагогічні студії, професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США.

УДК 378.4:[02+316.774](477+73)

ПОРІВНЯННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА НАПРЯМОМ «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМОЛОГІЯ» В УКРАЇНІ ТА США

У статті порівнюється зміст професійної підготовки здобувачів вищої освіти за напрямом 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» Київського університету імені Бориса Грінченка та навчального плану Морґріджського педагогічного коледжу при Денверському університеті за напрямом «Бібліотекознавство та інформологія».

Ключові слова: зміст професійної підготовки, бібліотекознавство та інформологія, вища освіта, порівняння змісту освіти.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство ставить нові вимоги до бібліотеки як до соціального інституту. Саме тому останнім часом спостерігається зміна традиційних функцій бібліотек, які стають не просто книгосховищами, а перетворюються на професійні інформаційно-консультаційні центри. Якісна професійна діяльність бібліотекаря впливає на рівень ресурсно-інформаційного забезпечення сучасного суспільства. Інформація швидко втрачає актуальність, тому фахівці бібліотечної та інформаційної галузі повинні вміти якісно та ретельно аналізувати, відбирати, упорядковувати, зберігати та надавати інформацію, виступати експертами в багатьох питаннях, мати високий рівень інформаційної та технічної грамотності, володіти певною мірою педагогічними та психологічними знаннями. У зв'язку із цим у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців бібліотечної справи та інформаційної галузі в Україні необхідно враховувати вимоги часу, постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та найкращий зарубіжний досвід. Зокрема, одним із прикладів такого досвіду є професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США.

Аналіз літератури з проблеми дослідження. Теоретичну основу дослідження складають наукові праці, присвячені вивченню зарубіжного досвіду у галузі освіти (Ю. Алфьоров, Н. Воевутко, С. Заскалета, Ю. Заячук, Т. Кристопчук, О. Локшина, А. Підгаєцька, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Старовойтова, О. Сухомлинська, І. Тараненко); дослідження вітчизняних науковців – педагогів та бібліотекознавців, присвячені питанням інформації, розвитку бібліотекознавства та інформології та професійної підготовки фахівців у цій галузі (В. Бабич, Н. Бачинська, В. Бездрабро, Н. Березюк, О. Воскобойнікова-Гузєва, В. Горєва, О. Давидова, В. Загуменна, В. Ільганаєва, О. Кобелев, М. Козир, Н. Кунанець, Н. Кушнарєнко, Н. Морзе, С. Назаровець, Т. Новальська, Г. Пасинкова, В. Пашкова, Л. Савєнкова, О. Сєрбін, В. Снар, М. Слободяник, В. Сологуб, Г. Солоїденко, А. Соляник, Т. Ярошенко); роботи зарубіжних та вітчизняних інформологів, бібліотекознавців, педагогів, присвячені питанням розвитку інформології, бібліотекознавства, професійної підготовки майбутніх фахівців у цій галузі в США (В. Бабич, О. Башун, Р. Блаут, Д. Гедеон, В. Горєва, К. МакКук, П. Морвіль, Дж. О'Салліван, Е. К. Овусу-Анаш, О. Олійник, Дж. Олсгаард, В. Пашкова).

Формулювання цілей статті і постановка завдань. Основною ціллю статті є висвітлення особливостей змісту професійної підготовки фахівців із бібліотечної справи у США та Україні на прикладі навчальних планів Київського університету ім. Бориса Грінченка (Україна) та Моргріджського коледжу при Денверському університеті (США). Мета дослідження – виявити спільні та відмінні риси в змісті освіти у галузі бібліотекознавства та інформології в Україні та США для розроблення рекомендацій з удосконалення навчальних планів Київського університету ім. Бориса Грінченка.

Основна частина. Варто зазначити, що головною відмінністю, яку потрібно враховувати, є відсутність у системі вищої освіти США ступеня бакалавра для бібліотекознавців та інформологів на відміну від України. Оскільки для порівняння було взято українську бакалаврську бібліотекознавчу програму та американську магістерську бібліотекознавчу програму, потрібно зауважити, що до розгляду було обрано блок дисциплін з формування фахових компетентностей як таких, що безпосередньо пов'язані із подальшою професійною діяльністю. Оскільки найбільш різючі відмінності помітні у структурі професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США та Україні, формах організації навчання, стані розвитку інформології в контексті бібліотекознавчих дисциплін, то дослідження здійснено за такими критеріями: освітньо-кваліфікаційні рівні; зміст професійної підготовки; форми організації навчального процесу; інтеграція інформології та бібліотечної справи.

Щодо першого критерію потрібно зазначити, що Університет ім. Б. Грінченка пропонує освітній рівень бакалавра (галузь знань 0201 Культура за напрямом 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія») академічну кваліфікацію: бакалавр книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії, професійну кваліфікацію: бібліотекар, бібліограф, спеціалізації: архівознавство, документознавство, видавнича справа, редагування (літературне), автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи. Термін навчання 3 роки 10 місяців. Потрібно зауважити також, що вищезгаданий університет пропонує освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста у галузі 0201 Культура, спеціальність: 5.0201201 Бібліотечна справа, кваліфікація:

фахівець з бібліотечної справи. За цим же критерієм Моргріджський педагогічний коледж, що є структурною одиницею Денверського університету, пропонує освітню програму із бібліотекознавства та інформології [2; 3; 4]. Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр бібліотекознавства та інформології. Розподілу на академічну та професійну кваліфікацію як такого немає; спеціалізації: архіви та спеціальні колекції, робота у цифровому середовищі, робота з дошкільною аудиторією, правниче бібліотекознавство, бібліотекар довідкової служби у науковій бібліотеці, бібліотекар довідкової служби у публічній бібліотеці, шкільний бібліотекар, спеціальне бібліотекознавство. Моргріджський коледж у межах бібліотекознавчої програми пропонує також докторські студії (на ступінь доктора філософії із бібліотекознавства та інформології) та трирічні сертифікатні програми. Часові ліміти, відведені для отримання ступеня магістра – 5 років, доктора філософії – 7 років, сертифікатної програми – 3 роки. Загальний огляд структури навчального плану дозволив виявити відмінності, наведені у таблиці 1:

Таблиця 1

Відмінності у змісті професійної підготовки фахівців бібліотечної справи в Україні та США

Київський Університет ім. Б. Грінченка	Моргріджський коледж
Наявність таких дисциплін, як іноземна мова за професійним спрямуванням, історія української і зарубіжної літератури, історія світової культури, бібліотечна журналістика, міжнародне співробітництво в бібліотечно-інформаційній сфері	Відсутність такого роду предметів, наявність лише предметів суто бібліотекознавчого напрямку
Дві курсові роботи: з книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства – 3 кредити та з бібліотечних технологій – 3 кредити	Практикум або кепстоунський проект (для тих, хто вже має досвід роботи у архіві або бібліотеці) по завершенні курсу та курсова робота, кожен з видів діяльності – по 4 кредити
Є можливість вибору додаткової спеціалізації: «Архівознавство» і «Документознавство»	Є можливість вибору додаткової спеціалізації: «Правниче бібліотекознавство»
Практика диференціюється на навчальну (бібліотечну), виробничу (технологічну), виробничу (організаційну)	Практика не диференціюється
Кількість кредитів загалом по бакалаврату – 180, за вибіркову частину – 60 за будь-яку обрану додаткову спеціальність	Кількість кредитів за програмою загалом не може бути менше, ніж 58 кредито-годин, 28 з яких обов'язкові дисципліни і щонайменше 30 – вибіркові

На відміну від України, у системі вищої освіти США навчальні плани складаються індивідуально для кожного студента із допомогою куратора. Потрібно зауважити, що зміст професійної підготовки фахівців бібліотечної галузі охоплює

більше спеціальних предметів, ніж загальних. Водночас навчальний план університету ім. Б. Грінченка демонструє якісне наповнення як дисциплінами, що направлені на розвиток загальних компетентностей, так і формування фахових компетентностей. Таким чином, враховуючи, що навчальний план є планом бакалаврської програми, варто відмітити його змістовність та якісне наповнення. Щодо блоку дисциплін формування фахових компетентностей, які власне й порівнюються із аналогічними у магістерській бібліотекознавчій американській програмі, то основні напрями роботи сучасних бібліотек в українському плані відображено у повному обсязі, проте варто розширити інформологічну складову.

Стосовно форм організації навчального процесу в установах, що порівнюються, зауважимо, що Моргріджський коледж не розмежує чітко семінарські заняття, лекції та практику. 58 кредито-годин охоплюють 4 кредити практики або кепстоунського проекту, 24 кредито-годин обов'язкових дисциплін, у тому числі курсова робота, 30 кредито-годин вибіркового дисциплін та заключний іспит. На відміну від Моргріджського коледжу, університет ім. Б. Грінченка у навчальному плані має чітке розмежування на лекції, практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні заняття, самостійну роботу, екзамени, заліки, курсову роботу. Щодо інтеграції інформології та бібліотекознавства у вищих навчальних закладах, які порівнюються, потрібно зазначити, що відповідно до спеціалізацій, на які орієнтована програма, рівень інтеграції інформології з бібліотекознавством в обох навчальних установах досить високий (табл. 2).

Таблиця 2

Відображення інформологічних дисциплін у змісті професійної підготовки бібліотечних фахівців в Україні та США

Київський Університет ім. Б. Грінченка	Моргріджський коледж
<ul style="list-style-type: none"> • Сучасні інформаційні системи і технології в бібліотечно-інформаційній і бібліографічній діяльності • Соціальні комунікації • Архівні інформаційні системи • Інформатизація в архівній справі • Інформаційне забезпечення управління • Інформаційні технології в документознавстві • Електронне врядування 	<ul style="list-style-type: none"> • Архітектура метаданих • Інформаційні технології в освіті • Веб контент-менеджмент • Пошук у базах даних • Цифрові бібліотеки • Оцифрування матеріалів • Створення цифрових колекцій • Інформаційна архітектура • Цифрові технології у бібліотекознавстві • Інформологія

В якості рекомендацій щодо доповнення (модулів) до вже наявних дисциплін інформологічного характеру або як самостійні дисципліни пропонується ввести такі студії: інформаційно-пошукова поведінка, інформаційна архітектура, інформаційне структурування із використанням XML, адміністрування комп'ютерних мереж,

дизайн метаданих, взаємодія штучного інтелекту та людини, принципи роботи довідкової служби в режимі онлайн. На магістерських бібліотекознавчих програмах було рекомендовано запровадити та/або розвивати такі курси: бібліометрія та наукометрія, використання автоматизованих бібліотечних систем у процесі забезпечення роботи бібліотек, інформаційна грамотність, реставрація бібліотечних матеріалів, оцифрування рідкісних та цінних видань, інформаційний цикл у соціальному контексті. Варто зауважити, що Україна має потенціал розвивати надалі бібліотечно-інформаційну галузь, і поступово стане можливим запровадження такої інтегрованої дисципліни, як бібліотечно-інформаційні студії або бібліотекознавство та інформологія із активним залученням Української бібліотечної асоціації до процесу моніторингу якості освіти у цій галузі. З метою інтеграції у сучасне інформаційне суспільство та у зв'язку із поступовим переходом бібліотечної справи у площину соціальних комунікацій до навчального плану бакалаврських програм із бібліотекознавства в Україні варто додати такі дисципліни або теми у межах вже наявних дисциплін інформаційного характеру: інформаційна грамотність (1 курс); інформаційно-пошукова поведінка (1 курс); інформаційна архітектура (2 курс); інформаційне структурування із використанням XML (3 курс); адміністрування комп'ютерних мереж (3 курс); дизайн метаданих (4 курс) [1; 2; 5; 6; 8].

Поглибити та вдосконалити свої знання, отримані під час навчання на бакалаврській програмі, студенти-бібліотекознавці можуть на магістерській програмі, до навчального плану якої пропонується додати такі дисципліни: бібліометрія та наукометрія; використання автоматизованих бібліотечних систем у процесі забезпечення роботи бібліотеки. У якості вибіркового курсів на бакалаврських програмах рекомендується ввести такі курси: «Взаємодія штучного інтелекту та людини» – аналог Human-computer interaction; «Принципи роботи довідкової служби в режимі онлайн». У якості вибіркового курсів на магістерських бібліотекознавчих програмах пропонується ввести такі вибіркові курси: «Реставрація бібліотечних матеріалів»; «Оцифрування рідкісних та цінних видань»; «Інформаційний цикл у соціальному контексті». Усі вищезгадані дисципліни можуть бути також темами у межах дисциплін інформологічного характеру. У такому випадку пропонується введення таких дисциплін, як «Вступ до інформологічних студій» на першому курсі у першому семестрі, а з другого курсу і до кінця навчання на бакалаврських та магістерських бібліотекознавчих програмах пропонується введення дисципліни «Інформологічні студії» [6, с. 15; 7].

Магістерські бібліотекознавчі програми в Україні повинні закріплювати здобуті під час навчання на бакалавраті знання, тому навчальний план необхідно посилити дисциплінами, які передбачають як практичне застосування знань, так і наукову діяльність. Саме тому одним із важливих бібліотекознавчих курсів є «Бібліометрія та наукометрія». Бібліометрія – це застосування кількісних методів для вивчення інформаційних ресурсів. Суміжними з нею дисциплінами вважаються наукометрія та аналіз цитувань, які займаються кількісним аналізом усіх наукових доробок та наукових цитувань [7, с. 10].

Висновок. Процес старіння інформації наразі значно прискорився, тому бібліотечні працівники повинні йти у ногу з часом, вміти ефективно застосовувати у своїй практичній діяльності інформаційно-комунікаційні технології сьогодення. В Україні бібліотечна справа, не дивлячись на потужний вплив дисциплін

інформологічного характеру, досі не має тісних зв'язків, достатніх для об'єднання у дисципліну на зразок «бібліотекознавства та інформології». Саме тому на сучасному етапі часткової імплементації американського освітнього підходу до вивчення бібліотекознавства скасування бакалаврських програм вважається недоцільним. Надалі до процесу модернізації навчального плану, у разі успішної імплементації вищезазначених рекомендацій, потрібно буде залучати студентів, враховуючи їх бачення майбутньої професії. Таким чином уможлиблюється виховання у майбутнього покоління бібліотечних фахівців бачення себе у професії. Особливу увагу потрібно буде у подальшому звернути і на післядипломну освіту.

Список використаних джерел

1. Banerjee K. How Does XML Help Libraries? / K. Banerjee // Computers and Libraries. – 2002. – V. 22, № 8. – С. 1–4.
2. Library and Information Science : Student Handbook 2013–2014 [Електронний ресурс] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2013. – 55 с. – Режим доступу: <http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2013/09/1-LIS-handbook-2013-2014-FINAL.pdf>. – Назва з екрана.
3. Library and Information Science : Student Handbook 2014–2015 [Електронний ресурс] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2014. – 46 с. – Режим доступу: <http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2014/09/LIS-handbook-2014-2015.pdf>. – Назва з екрана.
4. Library and Information Science Program : Coursework Plan (Handbook year 2013–2014) [Електронний ресурс] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2013. – Режим доступу: http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2013/04/Library-and-Information-Science-Program-2013_14-form.pdf. – Назва з екрана.
5. Morgan E. L. XML in Libraries: a Workshop [Електронний ресурс] / E. L. Morgan. – 2008. – Режим доступу: <http://infomotions.com/musings/xml-in-libraries/>. – Назва з екрана.
6. Morville P. Information Architecture for World Wide Web / P. Morville, L. Rosenfeld. – Sebastopol : O'Reilly, 2007. – 504 [2] с.
7. Principles and applications of information science for library professionals / J. N. Olsgaard, editor. – Chicago : ALA, 1989. – 142 с.
8. XML in Libraries [Електронний ресурс] / ALA. – 2015. – Режим доступу: ala.org/lita/learning/regional/xmlinst. – Назва з екрана.

References

1. Banerjee K. How Does XML Help Libraries? / K. Banerjee // Computers and Libraries. – 2002. – V. 22, № 8. – С. 1–4.
2. Library and Information Science : Student Handbook 2013–2014 [Electronic resource] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2013. – 55 с. – Access: <http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2013/09/1-LIS-handbook-2013-2014-FINAL.pdf>. – Title from the screen.
3. Library and Information Science : Student Handbook 2014–2015 [Electronic resource] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2014. – 46 с. – Access: <http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2014/09/LIS-handbook-2014-2015.pdf>. – Title from the screen.

4. Library and Information Science Program : Coursework Plan (Handbook year 2013–2014) [Electronic resource] / University of Denver, Morgridge College of Education. – 2013. – Access: http://morgridge.du.edu/wp-content/uploads/2013/04/Library-and-Information-Science-Program-2013_14-form.pdf. – Title from the screen.
5. Morgan E. L. XML in Libraries : a Workshop [Electronic resource] / E. L. Morgan. – 2008. – Access: <http://infomotions.com/musings/xml-in-libraries/>. – Title from the screen.
6. Morville P. Information Architecture for World Wide Web / P. Morville, L. Rosenfeld. – Sebastopol : O'Reilly, 2007. – 504 [2] с.
7. Principles and applications of information science for library professionals / J. N. Olsgaard, editor. – Chicago : ALA, 1989. – 142 p.
8. XML in Libraries [Electronic resource] / ALA. – 2015. – Access: ala.org/lita/learning/regional/xmlinst. – Title from the screen.

Чуканова С. А.

СРАВНЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПОДГОТОВКИ СОИСКАТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО НАПРАВЛЕНИЮ «БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЕ И ИНФОРМОЛОГИЯ» В УКРАИНЕ И США

В статье сравнивается содержание профессиональной подготовки соискателей высшего образования по направлению 6.020102 «книговедение, библиотековедение и библиография» Киевского университета имени Бориса Гринченко и Моргриджского педагогического колледжа при Денверском университете.

Ключевые слова: содержание профессиональной подготовки, библиотековедение и информология, высшее образование, сравнение содержания образования.

Chukanova S.

COMPARISON OF PROFESSIONAL TRAINING IN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE IN THE USA AND UKRAINE

This article presents a general comparison of the curriculums in Library and Information Science at Kyiv Borys Hrinchenko University and at The University of Denver, in particular at The Morgridge College of Education. The aim of the article is to show the main differences and similarities between Ukrainian and American library professional training according to the four following criterion such as: academic degrees, forms of academic instruction, information science integration, and the LIS curriculum (content of the education).

Keywords: content of professional training, library and information science, higher education, curricula comparison.